

การจัดการเรียนการสอนพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก ของผู้เรียนพยาบาล : การสะท้อนคิด

รัชฎาภรณ์ เทียงสุข

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี

ratchadaporn.pornz@gmail.com

บทคัดย่อ

การสะท้อนคิดเป็นรูปแบบการคิดที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการรับรู้ ความคาดหวัง ความรู้สึกตนเอง เกี่ยวกับประสบการณ์ แล้วมีการวางแผน หาแนวทางแก้ไขในอนาคต โดยผ่านกระบวนการพูด หรือ เขียน การสะท้อนคิดจึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพพยาบาล การสะท้อนคิดสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาได้โดยอาศัยหลักการสะท้อนคิด ขั้นตอนการสะท้อนคิด โดยเฉพาะการฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถประเมิน การปฏิบัติการพยาบาลของตนเอง และนำไปพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้ ผู้รับบริการได้รับการพยาบาลและการดูแลอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสะท้อนคิด

Abstract

Reflection is a thinking style that helps people learn. The learning process takes place through the perception, expectation, self awareness about experience and planning for problem solving in the future through process of speaking or writing so reflection is essential skill for nursing profession. Reflection always used teaching for improving analytical thinking of students and used reflective formality, reflective procedure, especially practice field that students can evaluate their nursing and lead to knowledge and skills development. To develop knowledge and skills in nursing practice. To provide the nurses and nurses with safe and effective care.

1. บทนำ

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยเน้นการจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาระบบทางการศึกษา สร้างโอกาสในการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ให้สอดคล้องกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในการ จัดการศึกษาทางการพยาบาล

ตามมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ (Thai Qualification Framework for Higher Education: TQF) ได้กำหนดผลการเรียนรู้ของบัณฑิต 6 ด้าน โดยด้านหนึ่งนั้นคือ ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนพยาบาลส่วนใหญ่ยังขาดทักษะทางปัญญา คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์เข้ากับงานในการฝึกภาคปฏิบัติ และจากผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนพยาบาลมีระดับ การคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับปานกลาง

การสะท้อนคิด (reflective thinking) คือ กระบวนการคิดทบทวน ไตร่ตรอง ประเมินและวิเคราะห์ตัวเองเกี่ยวกับการเรียนรู้ ด้วยตนเองและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน (ณัฐรุช แก้วสุทธา เสรีนา สิริรัตน์ สุกุลณะมรรคา และ กิตติธัช มงคลศิวะ, 2553) ต่อมาการสะท้อนคิดได้ถูกนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาคปฏิบัติ เพื่อสะท้อนกลับการปฏิบัติการพยาบาล (reflective practice) เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดใคร่ครวญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เป็นปัญหา เพื่อจะได้เรียนรู้จากสถานการณ์แล้วนำสิ่งที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัตินั้น ๆ ให้ดีขึ้น ((Wisansoonwong, Fahy & Hastie, 2011) การสะท้อนคิดการปฏิบัติการพยาบาลจะช่วยเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้รับเป็นความรู้ ส่วนการสะท้อนกลับซ้ำๆ จะสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการใช้ทักษะทางปัญญาที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ และเข้าใจศักยภาพของตนเอง สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นขึ้นเองได้จากประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้รับ

การสะท้อนกลับในการปฏิบัติการพยาบาลสามารถลดโอกาสการเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบความต้องการของตนเองว่าตนเองต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจตนเองมากขึ้น และนำความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ไปแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเอง

2. การจัดการเรียนการสอนในคลินิก

การจัดการเรียนการสอนในคลินิก เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางการพยาบาลสู่การปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพ (Getliffe, 1996) การเรียนภาคปฏิบัติผู้เรียนจะต้องเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาทางคลินิกที่ซับซ้อน หลากหลาย และแปลกใหม่ (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2544) โดยเฉพาะผู้เรียนที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติมาก่อน นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับบุคคลที่มีอาการป่วยทางด้านร่างกาย หรืออาจป่วยด้านจิตใจร่วมด้วย ครอบครัวของผู้ป่วย ตลอดจนบุคลากรทางด้านสุขภาพ ซึ่งแต่ละคนก็มีความเป็นบุคคลต่างกัน มีลักษณะบุคลิกนิสัยใจคอค่านิยม ทศนคติที่แตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ฉะนั้นผู้เรียนจะต้องมีความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และองค์ความรู้ เพื่อให้การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผ่านพ้นไปด้วยดี ทั้งในแง่ของการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วย และตนเองปลอดภัยรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอน เพื่อน ผู้ป่วยญาติของผู้ป่วย เจ้าหน้าที่ และบุคลากรในขณะที่ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้อย่างมีความสุข อนึ่งรูปแบบการเรียนการสอนทางคลินิกที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นมีหลากหลายวิธี เช่น การสาธิต การประชุมปรึกษาทางคลินิก การศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานการใช้กรณีตัวอย่าง การสอนข้างเตียง การตรวจเยี่ยมทางการพยาบาล เป็นต้น

(ทีศนา แชมมณี, 2551) ในการประเมินผลการฝึกปฏิบัติของผู้เรียนพยาบาล ผู้สอนอาจไม่สามารถประเมินด้านเจตคติ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้อย่างเที่ยงตรงและลึกซึ้ง ซึ่งส่วนนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้และทักษะการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งสามารถประเมินได้ง่ายกว่า เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าทัศนคติหรือความรู้สึกนึกคิด จากการศึกษาของดร.ณี ชุมพะวัต จริญญา ตันติกรกุล และยุวดี ฤาชา (2544) ที่ศึกษาผลการฝึกสะท้อนคิดในการสอนภาคปฏิบัติต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาลชั้นปีที่ 1 ในรายวิชาการพยาบาลพื้นฐาน พบว่า ผู้เรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยเทคนิคสะท้อนคิดมีความสามารถในการแก้ปัญหามากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และมีคะแนนสูงกว่าก่อนการเรียนการสอน จันทรา พรหมน้อย และคณะ (2555) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอนว่า ควรใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น การสะท้อนคิดที่ครอบคลุมในทุกมิติ และเป็นรูปแบบเดียวกันโดยเฉพาะในรายวิชาปฏิบัติ เนื่องจากการสะท้อนคิดเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการสอนทางคลินิก เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนพยาบาล

3. การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด

การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด เป็นกระบวนการคิดไตร่ตรองทวนสอบ (reflective thinking) เป็นการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบโดยใช้สติ เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ มีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน การสะท้อนคิดแสดงออกได้ทั้งการพูดและการเขียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ แสวงหาคำตอบโดยใช้เหตุผลแก้ปัญหา นำไปพัฒนา ปรับปรุงตนเองและงานให้มีประสิทธิภาพ (Johns, 2000) การนำวิธีการสะท้อนคิดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเป็น จะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการบริการกับการเรียนรู้ได้ (Service learning) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเปิดโอกาสให้วิเคราะห์วิพากษ์และประเมินสิ่งที่ปฏิบัติ รวมทั้งได้รับข้อเสนอแนะในการปฏิบัติครั้งต่อไป (Eyler, 2002)

ระดับการสะท้อนคิด

Zeichner and Liston ได้เสนอดัชนีการสะท้อนคิดของผู้เรียน 4 ระดับ โดยระดับที่ 3 และ 4 เป็นการสะท้อนคิดขั้นสูง (Getliffe, 1996) ดังนี้

1. Factual คือการอ้างอิงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. Prudential เป็นการประเมินผลของการกระทำหรือเสนอแนะทางเลือก
3. Justificatory เป็นการมุ่งอธิบายเหตุผลว่าเพราะอะไรจึงทำ
4. Critical เป็นการอ้างอิงถึงคุณค่าความเชื่อ ข้อสรุปภายใต้เหตุผลที่นำมาสนับสนุนการกระทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการสะท้อนคิด

ในปัจจุบันขั้นตอนการสะท้อนคิดที่ได้รับความนิยมคือ Gibbs' reflective cycle เป็นการสะท้อนคิดที่ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน คือ (Gibbs, 1988)

1. การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ
2. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยการสะท้อนการคิดจากการสังเกตความรู้สึกและการรับรู้ ว่ารู้สึกอย่างไรหรือคิดอย่างไรต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความซื่อสัตย์
3. การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ว่า มีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทำอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์สถานการณ์ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น มีการอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
5. สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ ความรู้ ทศนคติหรือข้อคิด และวิธีแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลประกอบ หรือวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีก
6. การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิดสถานการณ์ซ้ำ เป็นการบอกแผนการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ต้องการรู้อะไรเพิ่มเติม และจะทำอะไรเพิ่มเติม

4. จุดเริ่มต้นของการสะท้อนคิดสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กครั้งแรก

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก คือการกระทำการพยาบาลโดยตรงแบบองค์รวมแก่เด็กที่มีปัญหาสุขภาพทั้งที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยผู้ปฏิบัติการพยาบาลที่มีองค์ความรู้ในการพยาบาล และสามารถใช้วิจารณญาณในการบูรณาการความรู้ หลักฐานเชิงประจักษ์ ทฤษฎีการพยาบาล และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย (Kelly, 2008) การพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวไปสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่สามารถปฏิบัติการพยาบาลดูแลผู้ป่วยจำเป็นอย่างยิ่งที่พยาบาลจะต้องได้รับการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในการดูแลบุคคลทุกช่วงวัย ซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการฝึกภาคปฏิบัติที่เป็นสถานการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและก้าวสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพได้อย่างสำเร็จ (Butts & Rich, 2010) ซึ่งพบว่า ผู้เรียนพยาบาลยังขาดโอกาสในการใช้การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางคลินิกขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาล (Teekman, 2000) และขาดการชี้นำตนเองในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมการพยาบาลเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้ป่วย (Corlett, 2000) ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็ก จากการศึกษาพบว่าวิธีการสอนที่สามารถช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในการขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลมีหลายวิธี เทคนิคการสอนโดยการสะท้อนคิด (Reflection) เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสม เนื่องจากการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับความรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสม เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อยอดความรู้และเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ (Rolfe, 1996) สำหรับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จัดการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยจัดให้ผู้เรียนเริ่มฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กครั้งแรกในชั้นปีที่ 2 ซึ่งผู้เรียนยังไม่ผ่านประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยเด็ก

ผู้เขียนขอใช้ตัวอย่างประสบการณ์ในการนำการสะท้อนคิดไปพัฒนาผู้เรียนในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กครั้งแรกของผู้เรียนพยาบาล โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะฝึกปฏิบัติ ณ หอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม

เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยผู้เขียนได้เตรียมความพร้อมผู้เรียนในการเรียนโดยใช้ทักษะการสะท้อนคิดก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน 1 สัปดาห์ เมื่อเริ่มการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กวันแรกผู้เรียนจะได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิดตามขั้นตอนของการสะท้อนคิด สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ดังนี้

1. ผู้เรียนระบุสถานการณ์/ ประสบการณ์/ ความคับข้องใจ/ ความวิตกกังวลจากการปฏิบัติงาน
2. การสะท้อนกลับความรู้สึกในการกระทำของตนเองจากข้อ 1
3. ความเข้าใจความรู้สึกในการกระทำของตนเองจากข้อ 1
4. ต้องการเรียนรู้อะไรบ้างจากการที่นักศึกษาเผชิญในข้อ 1-3
5. นักศึกษาลงมือกระทำอะไร อย่างไร ที่สนอง ความต้องการการเรียนรู้ที่ตัวเองคิดไว้จากข้อ 4
6. ได้เรียนรู้อะไรบ้างจากข้อ 1-5 เพื่อนำไปปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข พัฒนาการปฏิบัติอย่างไร

หลังจากผู้เรียนส่งบันทึกการสะท้อนคิด ผู้สอนอ่านบันทึกการสะท้อนคิดการปฏิบัติการพยาบาลเด็ก สัปดาห์ละ 2 ครั้ง หลังจากตรวจบันทึกการสะท้อนคิดผู้สอนจะมีการพูดคุยและสะท้อนกลับให้แก่ผู้เรียนอีกครั้ง เพื่อช่วยเหลือและเป็นการเติมเต็มความรู้และประสบการณ์ให้แก่กันและกัน

5. สิ่งที่นักศึกษาได้รับของการนำการสะท้อนคิดไปพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเด็กครั้งแรก

การสะท้อนคิดการปฏิบัติการพยาบาลเด็กครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษาเข้าใจความรู้สึกของตนเองทั้งด้านบวกและด้านลบ เข้าใจความต้องการของตนเองเพิ่มมากขึ้น สามารถประเมินความรู้ของตนเอง สามารถค้นคว้าหาความรู้ และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและพัฒนาการให้การพยาบาลได้มากขึ้น

1. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล

นักศึกษามีความมั่นใจในการดูแล และให้การพยาบาลเด็กเพิ่มมากขึ้นในสัปดาห์ที่ 2 และมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น สามารถจัดการกับความรู้ของตนเองได้ดีขึ้น ดังตัวอย่างการสะท้อนคิดของผู้เรียน ดังนี้

“ .....ตอนแรกที่อยู่จะต้องไปฝึกปฏิบัติที่หอผู้ป่วยเด็กรู้สึกกังวลมาก กลัวว่าจะดูแลเด็กไม่ได้ เพราะเด็กตัวเล็ก และกังวลหมดทุกอย่าง ได้แต่คิดว่าต้องทำอะไรไม่ได้แน่ๆ ก็เลยเขียนความรู้สึกและสิ่งที่กังวลลงในบันทึกการสะท้อนคิดส่งอาจารย์ อาจารย์ก็มาคุยด้วย และถามว่านักศึกษากังวลมากไหม แล้วนักศึกษาคิดว่าความรู้สึกที่เกิดเกิดจากอะไร ฯลฯ จึงได้ไปอ่านหนังสือค้นหาความรู้ เพิ่มเพิ่มความเข้าใจและมั่นใจในตนเอง ปรากฏว่า การสะท้อนตัวเองแบบนั้นทำให้ตัวเองมีมั่นใจขึ้น และรู้ว่าตนเองยังขาดอะไรบ้าง.....”

“ .....หนูเป็นคนรักเด็กนะค่ะอาจารย์ หนูคิดว่าหนูสามารถให้การพยาบาลเด็กได้ พอจะเจาะเลือดเพื่อเก็บส่งตรวจ ทั้งๆ ที่ตั้งใจไป มั่นใจว่าทำได้แน่นอน แต่พอไปถึงเด็กก็ร้องให้ตั้งแต่ยังไม่ทันทำอะไร เด็กก็ร้องไป ดิ้นไป ทำให้หนูไม่กล้าทำหัตถการ พ่อกับแม่ของเด็กก็ยืนมองหน้าอยู่ ทำให้รู้สึกกดดันมาก...หลังจากนั้นหนูก็ได้ไปทบทวนตัวเองพบว่าหนู ก็พบว่าหนูเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการเจ็บป่วยของเด็กแต่ละช่วงวัยตามที่อาจารย์สอนแล้ว หนูเลยเดินเข้าไป

หาอาจารย์ เล่าให้อาจารย์ฟังและทบทวนตัวเองพร้อมทั้งสะท้อนตัวเองกับอาจารย์เป็นระยะ ก็พบว่าสิ่งที่ตัวเองขาดหายไป คือ การนำความรู้ไปปรับใช้ในการดูแลเด็ก การจัดกิจกรรมการเล่นกับเด็ก การรู้จักแบ่งเบนความสนใจเด็กจากสิ่งที่เขากลัว หลังจากค้นพบแล้วหนูก็นำความรู้และข้อค้นพบนี้ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการให้การพยาบาลเด็ก ก็พบว่าเด็กให้ความร่วมมือกับหนูมากขึ้นค่ะ จากตอนแรกที่หนูรู้สึกทำไมเราต้องเขียนบันทึกสะท้อนคิดส่งอาจารย์ด้วย เสียเวลากลับมาเป็นว่าตอนนี้หนูรู้สึกสนุกกับการเขียนเพราะจะได้เป็นการสะท้อนตนเอง และพัฒนาตนเองค่ะ....”

“.....อาจารย์บอกผมมาให้หัดเล่นกับเด็กบ้าง เด็กจะได้คุ้นเคยและให้ความร่วมมือกับเราในการให้การพยาบาล อาจารย์คงเห็นว่าผมบ่นกับเพื่อนบ่อยๆว่าน้องไม่ยอมให้เข้าใกล้ แต่ผมก็ทำไม่ได้สักที ผมเลยไปอ่านหนังสือ ทบทวนความอ่านเพื่อจะได้อ่านว่าต้องทำอย่างไร เลยบอกเพื่อนว่าอ่านยังไงก็ไม่เข้าใจ แต่ไม่กล้าบอกอาจารย์ สักพักก็เห็นอาจารย์จูงมือเพื่อนเตี้ยข้างๆผมไปเล่นกับเด็ก โดยอาจารย์ให้เพื่อนตัดกระดาษทิวซู่ เป็นขนาดเล็กๆ 3 ชิ้นเท่าๆกัน ให้เด็ก 1 ชิ้น ให้เพื่อน 1 ชิ้น และให้ผม 1 ชิ้น อาจารย์บอกเด็กว่าให้ไปแข่งกันว่ากระดาษของใครเป่าได้ไกลกว่าและนานกว่ากัน ผมกับเพื่อนก็ไปแข่งกับเด็กแบบง แต่เด็กจะสนุกมาก และเล่นอยู่นานมาก สักพักพวกผมเลยถามอาจารย์ว่าทำไมพวกเราต้องเล่นเป่ากระดาษทิวซู่กัน ของเล่นอื่นมีเยอะเราชวนน้องเล่นก็ได้ แต่อาจารย์กลับบอกว่เพราะน้องเขามีเสมหะมาก แต่น้องเขาขับออกมาเองไม่ได้ น้องไอเอาเสมหะออกมาไม่ได้ จะให้เราไปบอกเด็ก 3ขวบให้ฝึกการไออย่างถูกวิธีก็ลำบาก อาจารย์จึงได้ใช้วิธีนี้เพื่อกระตุ้นให้เด็กไอละเป็นการฝึกขยายปอดเด็ก จึงทำให้ผมถึงบอกอ้อว่าอาจารย์ทำหลังสอนเราทางอ้อม...”

“.....หนูสามารถควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้นนะค่ะ จากเดิมที่ไม่ชอบเสียงร้องเด็ก แต่การสะท้อนคิด สะท้อนความรู้สึกทำให้หนูเปลี่ยนความรู้สึกที่มีต่อเด็กได้ เพราะพอได้คิดและสะท้อนตนเองหลายๆ ครั้ง ก็คิดว่าตอนเด็กๆ เราก็คือแบบนี้ การทบทวนความรู้หลังจากการสะท้อนตนเองก็ทำให้เข้าใจตนเองมากขึ้น....”

2. ด้านความรู้

การสะท้อนคิดทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้องด้วยความมั่นใจ และความปลอดภัยของผู้รับบริการ ดังตัวอย่างการสะท้อนคิดของผู้เรียน ดังนี้

“.....เดิมเป็นคนไม่ชอบอ่านหนังสือ แต่พอต้องเขียนบันทึกการสะท้อนคิดเพื่อสะท้อนตัวเองส่งอาจารย์ ทำให้เรารู้จุดบอดของตัวเอง เลยต้องรีบหาทางแก้ไข การแก้ไขคือการอ่านหนังสือและการค้นหาความรู้เพื่อมาให้การพยาบาลผู้ป่วยในเรื่องที่เราไม่มั่นใจ ทำให้ตอนนี้เริ่มรู้สึกสนุกกับการอ่านหนังสือมากขึ้น....”

“.....การสะท้อนคิดทำให้หนูสามารถให้การพยาบาลเด็กท้องเสียที่ไม่ยอมจิบ ORS ได้ดีขึ้น ทำให้ทราบว่าหากเด็กไม่ยอมจิบ ORS จะต้องทำอย่างไร....”

“.....การสะท้อนคิดทำให้หนูสามารถดูแลเด็กเพื่อลดภาวะวิตกกังวลจากการแยกจากได้ จากการสะท้อนการปฏิบัติของตนเองหลายๆ ครั้งทำให้รู้ว่าจะต้องให้คำแนะนำมารดาอย่างไร

และต้องดูแลเด็กอย่างไรจึงจะได้ผล ให้เขาสามารถปฏิบัติตามได้ ไม่ใช่แค่การเอาทฤษฎีมาบอก แต่ต้องบอกเขาด้วยความเข้าใจ.....”

“.....การสะท้อนคิดทำให้รู้สึกมีความสุข สนุก และตื่นเต้นเวลาขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เพราะจะต้องมีการสะท้อนตนเองและการปฏิบัติการพยาบาลตลอดเวลา ทำให้เกิดความอยากรู้ว่าจริงๆแล้วต้องทำอะไร ทำแบบไหนจึงจะได้ผลดีที่สุด แต่บางครั้งก็รู้สึกกดดันเพราะต้องพยายามค้นหาตนเองและสะท้อนตนเองให้ได้ ในบางสถานการณ์หนูก็นึกถึงยังสะท้อนตัวเองได้”

6. สรุป

การนำการสะท้อนคิดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนานักศึกษาในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นั้นถือเป็นวิธีการที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน นอกจากจะเป็นการพัฒนากระบวนการคิด ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาแล้ว นักศึกษายังรู้สึกมีความสุขและสนุกในการปฏิบัติการพยาบาลอีกด้วย แต่เหนือสิ่งอื่นใดนั้นคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนนั้นทำให้นักศึกษาได้เกิดการวิเคราะห์ตนเอง รู้จักตนเองเพิ่มมากขึ้น สามารถประเมินตนเองได้ว่าตนเองมีจุดเด่นอย่างไร และมีจุดที่ควรพัฒนาอย่างไร เพื่อให้ นักศึกษา ค้นหาความรู้และวิธีการต่างๆเพื่อพัฒนาตนเอง

7. เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช ชื่นเลิศสกุล. (2544). การเรียนรู้โดยผ่านการสะท้อนคิด: การศึกษาและการปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 9(2), 35-48.
- เชษฐา แก้วพรหม (2556). *การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ*. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 24(2), 12-20.
- ทิตินา แคมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.
- อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2553). *การให้คำปรึกษาทางสุขภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Getliffe, K., A. (1996). *Reflection in the assessment of practice for undergraduate nursing students. J Nurs Stud.*, 33(4), 361-374.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching learning methods*. Oxford: Oxford Brookes University.
- Johns, Christopher (2000). *Becoming a Reflective Practitioner*. London: Blackwell Science.